

Rekomendacijos tėvams dėl vaikų skiepijimo nuo tymų, epideminio parotito ir raudonukės vakcina

Epidemiologinė situacija

Lietuvoje paskutinis tymų protrūkis registruotas 2019 m., iš viso buvo registruoti 834 tymais susirgę asmenys, iš jų 196 vaikai iki 18 m. amžiaus. Kauno apskrityje tymų protrūčiai registruoti 2002 m., 2015 m. ir 2019 m. Kauno apskrityje 2019 m. tymų protrūkio metu tymais susirgo 11 ikimokyklinio ugdymo įstaigų vaikai, 22 mokyklų moksleiviai bei 15 ugdymo įstaigų darbuotojai (5 – l/d, 9 – mokyklų, 1 – Kauno m. sav. vaikų globos namų). 6-iose ugdymo įstaigose registruota po 2 – 3 susijusius tymų atvejus.

Raudonukės epidemiologinė situacija Lietuvoje palankesnė – registruojami pavieniai šios infekcijos atvejai, 2022 m. raudonukė diagnozuota nėščiai moteriai. Kauno apskrityje po 18 m. pertraukos 2023-02-02 raudonukė nustatyta neskiepytam vaikui, Kauno m. gyventojui.

Lietuvoje per paskutinius penkerius metus registruota nuo 3 iki 32 epideminio parotito atvejų, iš jų 63 proc. diagnozuoti vaikams iki 18 m. amžiaus (1 lentelė). Kauno apskrityje 2018-2022 m. registruoti 9 epideminio parotito atvejai, iš jų 4 vaikams.

Visų šių ligų galima išvengti paskiepijus tymų, epideminio parotito (kiaulytės), raudonukės (MMR) vakcina pagal Lietuvos Respublikos vaikų profilaktinį kalendorių 15-16 mėn. ir 6-7 m. amžiaus vaikus.

2022 m. Kauno apskrityje 2 metų vaikų amžiaus grupėje skiepijimo apimtys MMR vakcina siekė 87,6 proc., 7 metų amžiaus grupėje – 82,3 proc. ir buvo nepakankamos, t. y. nesiekė Pasaulinės sveikatos organizacijos rekomenduojamo 95 proc. lygio, visose 8-iose Kauno apskrities savivaldybėse. Lyginant pastaruosius dvejus metus (2021 m. ir 2022 m.) skiepijimo apimtys MMR pirmąją vakcinos doze padidėjo tik – 0,02 proc., antrąją sumažėjo net – 4,8 proc., bei atitinkamai 2022 m. liko nepaskiepyti 651 vaikai pirmąją MMR vakcinos doze ir 1136 vaikai – antrąją MMR doze.

1 lentelė. Tymų, raudonukės, epideminio parotito atvejų sk. Lietuvoje 2012-2022 m.

Infekcijos pavadinimas	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Tymai	2	35	11	50	22	2	30	834	2	0	0
Raudonukė	0	2	0	0	0	0	1	0	0	0	1
Epideminis parotitas	62	67	45	39	53	45	19	32	10	3	11

Kokios tai infekcijos ir kaip plinta?

Tymai – per orą plintanti užkrečiamoji liga, sukeliama virusų. Tačiau plisti gali ir per kvėpavimo takų išskyromis užterštas rankas ar kitus aplinkos daiktus. Dažniausiai susirgimas tymais pradžioje pasireiškia karščiavimu, vėliau – konjunktyvitu, sloga, kosuliu, būdingas makulopapulinis bėrimas, kuris neniežti. Jeigu asmuo yra imlus tymams, užsikrėsti užtenka 15 min. jei bendraujama artimai (veidas į veidą) arba būnama toje pačioje patalpoje.

Raudonukė – ūmi virusinė infekcija, pasireiškianti karščiavimu, makulopapuliniu bėrimu bei limfmazgių padidėjimu. Kartais smulkus makulopapulinis bėrimas būna panašus į tymus ar skarlatina. Dažniausiai virusas plinta oro lašiniu būdu arba per tiesioginį ar netiesioginį sąlytį su užsikrėtusio asmens nosiaryklės išskyromis. Dažniausiai serga mokyklinio amžiaus vaikai ir imlūs suaugusieji.

Epideminis parotitas – ūmi virusinė infekcinė liga, pasireiškianti seilių ir kitų liaukų uždegimu bei centrinės nervų sistemos pažeidimu, esant bendrai intoksikacijai. Virusas perduodamas oro lašeliniu būdu arba per tiesioginį sąlytį su užsikrėtusio asmens seilėmis. Galima užsikrėsti per namų apyvokos daiktus, ypač žaislus. Epideminis parotitas plinta vangiau negu vėjaraupiai, tymai, gripas, nes juo užsikrečia tik arti ligonio esantys žmonės. Epideminiu parotitu dažniausiai serga vaikai nuo 2 iki 15 metų amžiaus, paskutiniaisiais metais vis dažniau – paaugliai ir suaugusieji. Berniukai serga dažniau nei mergaitės.

Kuo pavojingos tymų, raudonukės, epideminio parotito infekcijos?

Tymai pavojingi, nes gali lengvai išplisti visuomenėje, o sergantysis gali užkrėsti kitus asmenis 4 dienas iki bėrimo atsiradimo ir 4 dienas po bėrimo. Ligonio būklei palengvinti gali būti taikomas tik simptominis gydymas bei galimos komplikacijos (plaučių uždegimas, vidurinės ausies uždegimas, encefalitas ir kt.). Tymai gali iššaukti priešlaikinį gimdymą ir kitas komplikacijas nėščiosioms.

Raudonukės komplikacijos itin retos. Suaugusiems, ypač moterims, ir paaugliams liga gali komplikuotis daugybinu sąnarių uždegimu. Taip pat ši liga labai pavojinga nėščiosioms, nes galimas vaisiaus apsigimimas, vadinamasis įgimtos raudonukės sindromas. Kuo ankstesniu nėštumo metu susergama, tuo apsigimimai sunkesni. Susirgus nėštumo pradžioje, dažnai įvyksta persileidimai. Susirgus per pirmąjį nėštumo trimestrą, yra didesnė nei 80 proc. tikimybė, kad šių moterų kūdikiai gims su sunkiais širdies, smegenų apsigimimais, bus akli ar kurti. Todėl nustačius, kad nėščioji serga ūmia raudonukės infekcija, neretai rekomenduojama nutraukti nėštumą.

Epideminio parotito infekcija gali pažeisti lytines liaukas. Vienpusis sėklidžių uždegimas (orchitas) galimas 25-30 proc. parotitine infekcija susirgusių berniukų ar jaunų vyrų. Abipusis orchitas gana retas, pasitaiko 2 proc. ligonių, bet dėl to galimas vyriškas nevaisingumas. Taip pat gali būti pažeidžiamos mergaičių ir moterų kiaušidės, dėl ko moteris gali tapti nevaisinga.

Kaip apsisaugoti nuo tymų, raudonukės, epideminio parotito?

Skiepai – pagrindinė profilaktikos priemonė, norint išvengti visų trijų užkrečiamųjų ligų. Vaikai pagal Lietuvos Respublikos profilaktinių skiepimų kalendorių yra skiepijami MMR vakcina du kartus – pirmąja doze 15–16 mėn. amžiaus, antrąja – 6–7 metų amžiaus (nemokamai). Nerekomenduojama atidėti vaikų skiepimų pagal Lietuvos Respublikos vaikų profilaktinių skiepimų kalendorių MMR vakcina, jeigu nėra pagrįstų priežasčių: kontraindikacijų skiepiui arba ligos. Vaikams, kurie nebuvo paskiepyti laiku, galima sudaryti individualų skiepimo grafiką ir juos paskiepyti valstybės lėšomis (nemokamai) iki tol kol sukaks 18 m. Nuo šių ligų galima skiepytis nepriklausomai nuo metų laiko, bet kurio vizito asmens sveikatos priežiūros įstaigoje metu. Taupant laiką, ypač rekomenduojama pasiskiepyti nuo užkrečiamųjų ligų vaiko profilaktinio sveikatos tikrinimo metu.

Šių ligų skiepimo praktika siekia kelis dešimtmečius, pvz.: Lietuvoje nuo tymų vaikai pradėti skiepyti 1964 m. viena vakcinos doze, 1988 m. pridėta antroji vakcinos dozė, nuo epideminio parotito Lietuvoje pradėta skiepyti 1985 m., nuo raudonukės – 1992 m.

Ar MMR vakcina sukelia nepageidaujamas reakcijas?

MMR vakcina, kaip ir visos kitos vakcinos, gali sukelti nepageidaujamą reakciją (nors jos pasireiškia ne visiems žmonėms ir yra ypač retos). Dažniausios MMR vakcinos sukeltos nepageidaujamos reakcijos yra paraudimas injekcijos vietoje ar/ir karščiavimas iki 37,5 °C. Labai retai būna neryškūs tymų infekcijai būdingi klinikiniai požymiai: bėrimas, sloga, neintensyvus kosulys.

2021 m. Lietuvoje buvo įskiepytos 47 288 MMR vakcinos dozės ir registruotos tik 6 nepageidaujamos reakcijos į skiepą, nepageidaujamos reakcijos dažnis siekė 0,13 / 1000-iui skiepimų, o 2022 m. MMR vakcinos nepageidaujamų reakcijų dažnis buvo dar mažesnis ir siekė

0,04 / 1000-iui skiepijimų (įskiepyta 45 541 MMR vakcinų dozių ir registruotos 2 nepageidaujamos reakcijos).

Daugiau informacijos galima rasti Nacionalinio visuomenės sveikatos centro prie SAM interneto puslapyje:

<https://nvsc.lrv.lt/lt/uzkrečiamuju-ligu-valdymas/tymai>

<https://nvsc.lrv.lt/lt/d-u-k/dazniausiai-uzduodami-klausimai-apie-uzkrečiamasias-ligas/raudonuke-1>

<https://nvsc.lrv.lt/lt/d-u-k/dazniausiai-uzduodami-klausimai-apie-uzkrečiamasias-ligas/epideminis-parotitas-kiulyte-1>

Parengė:

NVSC prie SAM Kauno departamento

Užkrečiamųjų ligų valdymo skyriaus specialistai

2023-06